

Vzpomínka na Ing. Josefa Štěpána z Nových Hradů

Josef Štěpán¹

Ing. Josef Štěpán, lesní rada, se narodil dne 3. 3. 1900 v Sadské u Nymburka jako nejstarší syn Terezii (*1873), pocházející ze starobylého sadského rodu „Janáků bohatých“, její babička byla rozená Černá (rod Černých je tam doložen od r. 1550), a Antonínu Štěpánovi (*1872), který byl majitelem selské usedlosti a pekařství na náměstí a jehož rod přišel do Sadské r. 1872 z Kouřimska a má kořeny na Černokostelecku, Českobrodsku a v dnešním okrese Praha-východ, kde je doložen nejstarší Štěpán roku 1601.² Josefův bratr Antonín (*1905) působil jako profesor na slovenských a českých středních školách a jako asistent na Vysoké škole dopravní v Žilině, další bratr Bohuslav (*1908) zdědil v Sadské nemovitosti, celý život pracoval manuálně v zemědělství a je otcem autora tohoto článku. Srov. foto tří bratří, jehož autorem je Josef (*1900), který už tehdy byl vášnivý fotoamatér.

*Bratři Josef (*1900), Bohuslav (*1908)
a Antonín (*1905) v Sadské*

Po vystudování reálky v Jičíně a Vysoké školy lesnické v Brně a absolvování základní vojenské služby v Terezíně začal strýček pracovat jako lesní inženýr na Podkarpatské Rusi. Protože tam měl zdravotní problémy, obrátil se Josefův otec na agrárního poslance Kordače a na jeho přímluvu byl strýček přeložen do Čech. Tam na mnoha místech pokračovala jeho kariéra u státních lesů. Když pracoval v Dlouhé Vsi u Sušice, seznámil se tam s Marií Zwierzinovou (*1912 v obci Knížecí Pláně³ u bavorských hranic nedaleko pramenu Vltavy, obec zanikla 1950), dcerou vrchního kontrolora Antonína v lesích u Schwarzenbergů, žijícího tehdy v Hrdlořezích. Byla z toho svatba dne 2. 12. 1933 v Suchdole nad Lužnicí, srov. foto, na němž jsou kromě obou bratrů ženichových a jejich otce (má velký knír a mého otce po své levici), rodiče nevěsty, její dvě mladší sestry Alžběta (Eliška) a Anna a ostatní hosté.

Svatba Ing. Josefa Štěpána s Marií Zwierzinovou r. 1933 v Suchdole nad Lužnicí

Dalšími působišti, o kterých mi strýček s tetičkou vyprávěli, byl Cvikov, za války Leontýn na Křivoklátsku a Karlštejn, kde již měl strýček vysoké funkce u státních lesů. Podrobněji se soustředím na Nové Hradky v jižních Čechách, kam byl přeložen r. 1945 a kde se stal ředitelem obrovského státního lesního podniku už s titulem lesní rada. Žil zde až do své smrti. V Nových Hradech jsem měl možnost ho poznat osobně. Strýček s tetičkou byli bezdětní, a proto už roku 1946 si mě vzali jako patnáctiměsíčního na čtyři měsíce do opatrování, když moje maminka čekala narození druhého syna. Bydleli tehdy v Nových Hradech ve služební vile se zahradou, kde mě naučili chodit. K tomu se váží mé nejstarší vzpomínky z dětství. Láska strýčka a tetičky způsobily, že Nové Hradky považuji za svůj druhý domov.

Oba mě pak v mém dětství v padesátých letech hlavně o prázdninách zvali na měsíc k sobě na návštěvu, měli jsme společné intelektuální zájmy, bavili jsme se o českém pravopise, o víře atd. Po zbytek roku jsem s nimi byl v pravidelném písemném kontaktu, zajímalo je, co se děje u nás v Sadské, a já jsem jim to rád psal ve svých dlouhých dopisech. V Nových Hradech jsem opravdově, plně a vášnivě prožíval každý okamžik, nebyl jsem zatížen minulostí a byl bezstarostně lhostejný k budoucnosti, byl jsem zcela zaujat přítomností. Ve vile jsem strýčka navštívil se svou maminkou naposled v létě 1950, protože r. 1951 v době tehdejších procesů byl z politických důvodů zbaven své ředitelské funkce i služební vily, přestěhoval se do bytu ve starém hradě, což mu umožnil kastelán p. Lysák, a odešel do invalidního důchodu.

O Velikonocích roku 1952 jsem byl poprvé se svým bratrem u strýčka a tetičky v jejich novém bytě, v romantickém hradě s hlubokým příkopem. Z okna jejich bytu byl nádherný výhled do krajiny směrem k Hlinovu, byla zde výborná pitná voda, zapůsobila na mě silně předložka z kůže s hlavou divočáka. Strýček nám tehdy dělal pomlázky a chodili jsme s ním do překrásného okolí Nových Hradů, do lesů a k rybníkům.

V následujících letech jsem pravidelně o prázdninách jezdil vlakem každý rok do Nových Hradů především se svým mladším bratrem a jednou se sestřenicí. Nebyla to jednoduchá doba, protože Nové Hradky byly na státních hranicích, vlakem z Českých Budějovic do Českých Velenic procházeli pohraničníci a kontrolovali identitu cestujících. Mnohé lesy v okolí Nových Hradů byly už v hraničním pásmu a tam se smělo jen na propustku, strýček ji měl. V lesích jsme nacházeli často letáky, které přinášely balony z NSR. Sledovali jsme zprávy v rakouské televizi, které v době studené války byly pro nás zajímavé.

Byl to strýček, kdo s námi chodil pravidelně do lesů, v nichž jsme sbírali borůvky a brusinky, které v našem Polabí nerostou. Strýček nás naučil poznávat houby a seznámil se svou specialitou „čichání k mraveništi“ (dotkl se dlaní mraveniště a přičichl k ruce, na které ulpěl pach kyseliny mravenčí), což údajně pomáhá při rýmě. Lesy, to byla jeho vášeň! Druhou oblastí jeho zájmu bylo Terčino údolí, které v tehdejší době spravoval a usiloval o opravu tamních památek. Chodili jsme k Lázníčkám a pak buď k tvrzi Cuknštejn, nebo přes Hamr k vodopádu, jindy ke Švýcarskému domku. Roku 1956 jsme v Terčíně údolí zažili velkou povodeň. Třetí oblastí strýčkova zájmu byla jeho zahrada a včelaření, psal o tom i do odborných časopisů. Včely celý život nejen choval (nezapomenutelné bylo vytáčení medu a jeho radost z toho, když jsme dostávali žihadla), ale v důchodu byl také funkcionářem svazu včelařů, a to i na vyšší úrovni.

Strýček mě přivedl k zájmu o genealogii a historii vůbec. Jako státní zaměstnanec musel za války prokazovat svůj arijský původ až do konce 18. století. Měl ještě doma křestní listy svých prarodičů, tak jsem už tehdy na jejich základě začal sestavovat svůj rodokmen. Zájem o historii vzbuzoval hrad, v němž jsme bydleli a jenž jsem si kreslil. Do r. 1945 ho vlastnili Buquoyové jako vítězové bitvy na Bílé hoře. Poznal jsem ještě jejich komornou slečnu Panchátkovou, která bydlela v bytě vedle strýčka a tetičky. V hradě pracoval archivář pan Bous z Třeboně. Strýček vzbudil u mě i další záliby, např. sbírání známek. Do začátku mi dal několik alb. Učil jsem se psát na stroji.

Pěkné byly výlety do bližšího i vzdálenějšího okolí. Především moc rád vzpomínám na autobusové výlety do poutního místa Dobrá Voda, odkud byl nádherný výhled do Čech a kde Zikmund Winter psal mého oblíbeného Mistra Kampana. Šli jsme odtud vždy pěšky z kopce přes Stropnici, Světví a Terčino údolí zpět do Nových Hradů. Zajímavá byla pěší túra na Janovku a do polorozbořené vesnice Veveří v pohraničním pásmu, kde jsme se jednou setkali se starší ženou, která ještě pamatovala A. Hitlera z doby před 1. světovou válkou, kdy pobýval v okolí Nových Hradů. Dělalí jsme i autokarové zájezdy na Svatou Horu u Příbrami a po jižních Čechách, na návštěvu jsme jezdili

k tetiččině sestře Elišce Matáskové, která žila se svou rodinou v Třeboni v malém domečku, kde kdysi bývala mýtnice u krajské silnice. Nedílnou součástí pobytu u strýčka a tetičky byly hry s dětmi Dvořákových, Kounovských, Krtkových, Lysákových, Smrčkových, s Viktorinem a Ságlem.. Strýček nás děti často fotografoval na nádvoří hradu i na své zahradě. Chodili jsme se koupat do Bažantnice.

Strýček i tetička jezdili ovšem též k nám do Sadské, zvláště na posvícení koncem srpna. V šedesátých letech jsem už vzhledem ke svým studijním povinnostem Nové Hradky navštěvoval méně. V srpnu 1961 jsem tam viděl v rakouské televizi stavbu berlínské zdi, r. 1963 mi tetička pomáhala s mou němčinou při přípravě na vysokoškolskou zkoušku, r. 1964 jsem byl naposledy u strýčka v hradu, protože tam brzy nato Jihočeské muzeum z Českých Budějovic zřídilo místo bytů expozici s názvem České sklářství a lidové podmalby na skle. Strýček s tetičkou se přestěhovali do ulice 5. května č. 105. Tam jsem je hned příští rok navštívil se svým bratrem, který mě tam dovezl ze Sadské netradičně na motorce. Když jsem ve vojenské prezenční službě měl jako četař-absolvent dovolenou v červnu roku 1968, strávil jsem ji u strýčka a tetičky (viz jejich foto s autorem tohoto článku). Tehdy také v neděli 9. 6. jsem se v Českých Budějovicích zúčastnil velkolepé instalace biskupa dr. Hloucha, který se po 18 letech vracel do svého úřadu.

Ing. Josef Štěpán s manželkou a s autorem tohoto článku r. 1968 v Nových Hradech

V sedmdesátých letech jsem strýčka a tetičku mohl přivítat už ve svém novém bytě v Praze. Žili až do své smrti v Nových Hradech: strýček zemřel 10. 11. 1980, tetička 4. 3. 1983. Oba jsou pochováni v hrobce Zwierzinů, Tomschyů a Olschbauerů na hřbitově v Hluboké nad Vltavou.

- ¹ Autor je synovcem Ing. Josefa Štěpána. Vystudoval češtinu a dějepis, působil jako docent na katedře českého a slovenského jazyka (dnes Ústav českého jazyka a teorie komunikace) Filozofické fakulty Univerzity Karlovy. Adresa autora: stepan.josef@centrum.cz.
- ² J. Štěpán, Rod Štěpánů ze Sadské a jeho kořeny ve středočeském kraji. Genealogické a heraldické listy, roč. XXVIII, 2008, č. 3, s. 33–41.
- ³ O původu tohoto místního jména psal P. Štěpán ve Večerníku Praha 14. 1. 2002, příloha Pražské Slovo, Jazykové zákoutí, s. 23.